

Ελληνική εξωτερική πολιτική: Πολιτικές παρακαταθήκες και πραγματικότητα.

Την ίδια στιγμή που η Ελληνική εξωτερική πολιτική είναι υποχρεωμένη να κινείται στο ρεαλιστικό (αναγκαστικό) πεδίο των διεθνών σχέσεων και συσχετισμών την ίδια στιγμή είναι υποχρεωμένη να αντιμετωπίζει στο εσωτερικό μια συνεχή αμφισβήτηση σχετικά με το κατά πόσο είναι ανεξάρτητη ή όχι.

Η ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική συνιστά την σοβαρότερη πολιτική παρακαταθήκη της μεταπολίτευσης. Το ανεξαρτησιακό στοιχείο είναι η ιδεολογική βάση του σύγχρονου Ελληνικού εθνικισμού. Πάνω σε αυτό στηρίχθηκε και στηρίζεται όλη η ιδεολογικοποίηση της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Γιατί περί αυτού πρόκειται.

Η εξωτερική πολιτική στην Ελλάδα δεν κρίνεται στο καθ' αυτό πεδίο της δηλ. σαν πολιτική, αν είναι σωστή ή λάθος, αν εξυπηρετεί τα Ελληνικά συμφέροντα ή όχι, αλλά αν είναι ανεξάρτητη ή όχι. Το ανεξαρτησιακό κριτήριο είναι το μοναδικό κριτήριο για την εξωτερική πολιτική. Κι αυτό, με την σειρά του, καθορίζεται από τον βαθμό αδιαλλαξίας. Όσο πιο αδιάλλακτη είναι η εξωτερική πολιτική, τόσο πιο ανεξάρτητη και εθνικά περήφανη. Κάθε άλλη πολιτική είναι εξαρτημένη, υποτελής, ξενόδοουλη, ενδοτική, εθνομηδενιστική κλπ. Αυτό είναι όλο το περίγραμμα της κριτικής στην ασκούμενη κάθε φορά εξωτερική πολιτική, ένα καθαρά ιδεολογικό περίγραμμα που αναπαράγεται συνεχώς και αδιαλείπτως επί μισό αιώνα.

Οι έννοιες της ανεξάρτητης και εξαρτημένης πολιτικής δανεισμένες από την τριτοκοσμική θεωρία και υιοθετημένες από τον χώρο του Ελληνικού εθνικισμού και της αριστεράς, δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να αντιμετωπίζουν ένα πολιτικό θέμα (την εξωτερική πολιτική) με ιδεολογικούς όρους. Έτσι μεταφέρουν την συζήτηση από το ρεαλιστικό επίπεδο της εξωτερικής πολιτικής σε ένα αφηρημένο και μεταφυσικό επίπεδο.

Ας δούμε πως έχει αναλυτικά το όλο θέμα.

Προκαταβολικά να διευκρινίσουμε :

Σαν εθνικό ζήτημα στην Ελλάδα εννοούμε κάθε ζήτημα εξωτερικής πολιτικής.

Στην ουσία σαν εθνικό ζήτημα θα έπρεπε να εννοούμε κάθε πρόβλημα που αποκτά κρίσιμες διαστάσεις, σε μια ορισμένη περίοδο, είτε στην εξωτερική πολιτική, είτε στην οικονομία, την υγεία, την παιδεία, το περιβάλλον κλπ. Με αυτή την έννοια ένα πρόβλημα γίνεται εθνικό και δεν είναι εξ' ορισμού (όπως πχ. στις μέρες μας το θέμα της υγείας).

Βέβαια η ταύτιση του εθνικού ζητήματος με τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής είναι δικαιολογημένη.

Η Ελλάδα είναι μία χώρα που βρίσκεται υπό συνεχή απειλή. Σε αυτό διαφέρει από όλα τα άλλα Ευρωπαϊκά Κράτη. Η διπλωματική αντιμετώπιση αυτής της απειλής καθιστά την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας κρίσιμη ανά πάσα στιγμή. Επόμενα είναι λογικό να προσλαμβάνει εθνικό χαρακτήρα. Η Εθνική αυτή διάσταση της εξωτερικής πολιτικής είναι που δίνει τη λαβή για την συνεχή ιδεολογική της αμφισβήτηση. Είναι αυτή που απωθεί , κατά κάποιο τρόπο, την πολιτική κατανόηση των θεμάτων της εξωτερικής πολιτικής. Στην Ελλάδα ουσιαστικά έχουμε να συζητήσουμε πολιτικά για την εξωτερική πολιτική από την εποχή του Βενιζέλου. Σε κάθε συζήτηση των εθνικών θεμάτων έχουμε την ίδια διάσταση απόψεων, την ίδια διαχωριστική τομή ανάμεσα σε μια εθνικά περήφανη (όπως αυτοαποκαλείται) και ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική, από την μια, και την εξαρτημένη , ξενόδοουλη, υποτελή από την άλλη.

«η Ελλάς δεν δύναται ούτε να προαχθεί αλλά ούτε να ζήσει ως ανεξάρτητος χώρα, άνευ στενής πάντοτε επαφής προς τας Δυνάμεις ...αίτινες επί πλέον κυριαρχούσι της Μεσογείου». (Ελευθέριος Βενιζέλος).

Η ανεξαρτησία της χώρας μας, κατά τον Βενιζέλο, δεν αρκεί. Για να ζήσει η Ελλάδα και να προαχθεί πρέπει να είναι σε στενή σχέση με τις δυνάμεις που κυριαρχούν στην Μεσόγειο.

Όταν λέει ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να ζήσει ως ανεξάρτητη χώρα δεν εννοεί βέβαια ότι πρέπει να είναι υποδουλωμένη. Αναφέρεται στην εξωτερική της πολιτική, ότι δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητη και αυτόνομη, έξω από τους συσχετισμούς που διαμορφώνονται στην περιοχή. Πρέπει να είναι ενταγμένη σε ισχυρά συμμαχικά σχήματα και να μην είναι μόνη της, ανεξάρτητη και αδέσμευτη, διότι έτσι θα είναι υπαρκτά εκτεθειμένη.

Ο διπλωματικός αγώνας και η προνοητική τοποθέτηση με την μεριά των νικητών, για τον Βενιζέλο είχαν τεράστια σημασία για την θετική έκβαση των εθνικών υποθέσεων. Ακόμα πίστευε με απόλυτο τρόπο, ότι η χώρα μας έπρεπε να εκπληρώνει στο ακέραιο τις υποχρεώσεις της προς τους συμμάχους για να έχει το δικαίωμα να διεκδικεί στην συνέχεια από αυτούς. Πίστευε στην αλληλεγγύη των συμμάχων στην βάση μόνο του κοινού αγώνα και των κοινών συμφερόντων.

Οι συμμαχίες, για τον Βενιζέλο, ήταν η βάση της εξωτερικής πολιτικής. Δεν θα μπορούσε να διανοηθεί εξωτερική πολιτική χωρίς συμμαχίες. Όπως δεν μπορούσε να διανοηθεί και μια θέση ουδετερότητας της χώρας μας, όπως υποστηρίζονταν από το παλάτι στην εποχή του. Μια ουδετερότητα καθαρά προσχηματική που ευνοούσε τα Γερμανικά συμφέροντα.

Σήμερα στην Ελλάδα δεν έχουμε να αντιμετωπίσουμε πολιτικές ουδετερότητας, αλλά μόνο ανεξαρτησιακές πολιτικές που διεκδικούν την πλήρη αποδέσμευση της Ελλάδας από την Ατλαντική συμμαχία, την Ευρωπαϊκή Ένωση, και τις ΗΠΑ, χωρίς να προσδιορίζουν συγκεκριμένα τη νέα θέση της χώρας μας στον διεθνή χάρτη. Στην ουσία αντιτίθενται στο υπαρκτό πλέγμα συμμαχιών και γενικά στις συμμαχίες. Όλες οι συμμαχίες, κατά την ανεξαρτησιακή ιδεολογία, συνεπάγονται εξάρτηση. Και επόμενα προέχει η αποδέσμευση από αυτές και το Ελληνικό κράτος να αναπτύσσει μόνο επιλεκτικά ορισμένες σχέσεις και βασικά να είναι ανεξάρτητο (σε μια ανεξαρτησία μη βιώσιμη κατά τον

Βενιζέλο). Αλλά η Ελλάδα δεν είναι Σουηδία. Η Ελλάδα είναι μια απειλούμενη χώρα και όλες αυτές οι ανεξαρτησιακές ιδεοληψίες είναι εντελώς ασύμβατες με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και την σύγχρονη οικουμενική πραγματικότητα.

Συχνά ακούμε την άποψη ότι οι συμμαχίες δεν θα μας λύσουν το πρόβλημα, ότι είναι μια ουτοπία να πιστεύουμε σε αυτές, και ότι θα πρέπει να το πάρουμε απόφαση ότι απέναντι στην Τουρκία θα είμαστε τελικά μόνοι μας.

Μέγα λάθος. Η ιστορική εμπειρία δεν λέει κάτι τέτοιο. Τόσο στον αγώνα της ανεξαρτησίας (1821) όσο και στον αγώνα για επέκταση των εδαφών μας στην Μακεδονία, την Θράκη και τα νησιά είχαμε πάντα την υποστήριξη συμμαχικών δυνάμεων. Η συμπαράσταση αυτή έχει εκδηλωθεί και σε άλλα επίπεδα, διαχρονικά, σε πολιτικά (για την αποκατάσταση της δημοκρατίας), σε οικονομικά κοινωνικά και πολιτισμικά θέματα, (ένταξη στην Ε.Ε. και στο Ευρώ, οικονομική στήριξη στην κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, και στην σημερινή υγειονομική κρίση, κλπ.).

Η συμπαράσταση όμως προϋποθέτει ότι κινούμαστε στην ίδια κατεύθυνση με τους συμμάχους κι ότι αντιλαμβανόμαστε με τον ίδιο τρόπο τα συμφέροντα μας. Αν οι σύμμαχοι θέλουν ειρήνη και εμείς πόλεμο για ποια συμπαράσταση και αλληλεγγύη μπορούμε να μιλάμε; Αν οι σύμμαχοι είναι σε μια λογική πολιτικής διαπραγμάτευσης και εμείς σε μια συγκρουσιακή λογική για ποια συμπαράσταση μπορούμε να μιλάμε; Σε μονομερείς πολιτικές δεν μπορεί να αναζητούνται συμμαχίες.

«Εγώ δεν υπολόγισα ποτέ στις δυνάμεις του στρατού μας για να κρατήσουμε τα σύνορά μας, αλλά στις συμμαχίες και στα γενικά Ευρωπαϊκά συμφέροντα» (Ελευθέριος Βενιζέλος).

Αυτό φάνηκε πολύ καθαρά στην Μικρασιατική εκστρατεία, όπου η απόβαση του Ελληνικού στρατού έγινε με πολιτική συμφωνία

Ευρωπαϊκών δυνάμεων και η συντριβή και η ήττα επήλθαν όταν «ανεξαρτοποιηθήκαμε» πλήρως και πάψαμε να παίρνουμε υπ' όψιν τις συμμαχίες και τα γενικά Ευρωπαϊκά συμφέροντα.

Αν από τα παθήματα παίρνουμε μαθήματα, η Μικρασιατική καταστροφή έχει να μας πει ότι κανένα εθνικό πρόβλημα δεν μπορεί να λυθεί με βάση ανεξάρτητες πολιτικές, που δεν θα παίρνουν υπ' όψιν τους και δεν θα υπολογίζουν γεωπολιτικές συγκλίσεις και συμφέροντα κι άλλων χωρών. Πολύ περισσότερο αν ένα συγκεκριμένο πρόβλημα, έχει διεθνοποιηθεί, εν τω μεταξύ, όπως το σημερινό πρόβλημα της Τουρκίας.

Στην ανατολική Μεσόγειο δεν είμαστε μόνοι μας με την Τουρκία. Δεν έχουμε επίσης να κάνουμε αποκλειστικά με μια Ελληνοτουρκική διαφορά. Αλλά με ένα διεθνές πρόβλημα, που για να λυθεί χρειάζεται η συνέργεια κι άλλων δυνάμεων. Το πρόβλημα με την Τουρκία είναι ένα πρόβλημα αναθεώρησης όλου του status στην ευρύτερη περιοχή. Και σε αυτό έχουν λόγο όλες οι μεγάλες δυνάμεις και όλα τα κράτη της περιοχής.

Χωρίς να αποκλείουμε διάφορα θερμά επεισόδια το πρόβλημα με την Τουρκία, έχει μεγάλη σημασία να δούμε πως μπορεί να λυθεί. Θα λυθεί, κατά βάσιν, μέσα από την διπλωματική οδό, με πολιτικές διαδικασίες; Ή βλέπουμε μια γενική ανάφλεξη στην περιοχή και έναν Ελληνοτουρκικό πόλεμο; Και τι προκρίνουμε εμείς;

Σε ποια από τις δύο επιλογές θα πρέπει να κατευθυνθεί η δική μας εξωτερική πολιτική;

Μια πολεμική σύγκρουση στην περιοχή θα διαμόρφωνε συνθήκες πολύ πιο περίπλοκες και σύνθετες από την Μέση Ανατολή. Θα άνοιγε τους ασκούς του Αιόλου και θα επέφερε ανυπολόγιστες καταστροφές. Θα άλλαζε όλο το τοπίο στην Ευρώπη. Θα διέλυε την νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO και θα μετέτρεπε την Ανατολική Μεσόγειο σε μια θάλασσα θερμή και εμπόλεμη για πολλά χρόνια.

Αυτό σίγουρα δεν το επιζητά καμία από τις Δυτικές μεγάλες δυνάμεις. Επίσης η επίσημη εξωτερική πολιτική της Ελλάδας είναι δομημένη πάνω στην έννοια της αποτροπής μιας τέτοιας σύγκρουσης. Ακόμα και οι αμυντικές μας δαπάνες σε αυτό αποβλέπουν.

Οι λεγόμενες όμως ανεξάρτητες πατριωτικές πολιτικές, έχουν άλλη προσέγγιση στο πρόβλημα. Δεν βλέπουν τον διεθνή χαρακτήρα του προβλήματος. Μιλούν μόνο για Ελληνο-Τουρκικές διαφορές και διεκδικούν (κατά παράδοξο τρόπο) σε ένα διεθνές πρόβλημα εθνική λύση. Αλλά το σημαντικότερο είναι ότι μέσα από την αδιαλλαξία τους, όλες ανεξαιρέτα, πλειοδοτούν σε στρατιωτικές ενέργειες (του τύπου « βυθίσατε το χώρα») και σε έναν πόλεμο με την Τουρκία. Είναι όλες έξω από το κάδρο των πολιτικών λύσεων, τις θεωρούν όλες προδοτικές και, σε αυτή τη λογική, απορρίπτουν και την Χάγη. Καλλιεργούν το συγκρουσιακό κλίμα με την Άγκυρα, και έναν ασυμβίβαστο πατριωτισμό.

Αγνοούν οπωσδήποτε ότι ένας πόλεμος, πέρα από τις τεράστιες καταστροφές που θα προκαλέσει, όποια εξέλιξη κι αν έχει, δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα, αλλά να το περιπλέξει ακόμα περισσότερο.

Η ανεξάρτητη πολιτική στην Ελλάδα είναι ταυτισμένη με μια αδιάλλακτη στάση. Μόνο μέσα από αυτή αυτό-αναγνωρίζεται. Οποιαδήποτε άλλη συμπεριφορά είναι κατακριτέα ως υποχωρητική και εθνικά μειοδοτική. Μια αδιάλλακτη στάση όμως οδηγεί στον πόλεμο (προοπτική που συχνά αποκρύπτεται). Γι αυτό ίσως κάποτε θα πρέπει, τα διλήμματα εξωτερικής πολιτικής, να τεθούν με έναν αποκαλυπτικό τρόπο. Σαν διλήμματα ειρηνικής ή πολεμικής επίλυσης των διαφορών. Για να πάψουμε να μιλάμε με αφηρημένες έννοιες για ανεξάρτητες και εξαρτημένες πολιτικές.

Το αδύναμο σημείο της Τουρκίας, σε αυτή τη φάση, είναι η ανεξαρτοποίησή της από τη Δύση. Η διάρρηξη των σχέσεών της με

τις ΗΠΑ, την Ε.Ε. αλλά και όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου. Η συμμαχία με την Ρωσία, το Ιράν και κάποια μικρά κράτη της Βαλκανικής και του Καυκάσου, είναι εντελώς ανεπαρκής και ανίσχυρη για να στηρίξει τα μεγαλεπήβολα σχέδια του Ερτογάν. Όπως ανεπαρκείς είναι και οι οικονομικές συναλλαγές με ορισμένα Ευρωπαϊκά κράτη (Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία κλπ.). Η Τουρκία αργά ή γρήγορα θα βγει χαμένη από αυτήν την ιστορία. Κάνει λάθος στον τρόπο με τον οποίο υπολογίζει την ισχύ της, και κύρια στο τρόπο με τον οποίο μπορεί να επιβάλει στις μέρες μας, τόσες μεγάλες ανακατατάξεις και μάλιστα σε βάρος Ευρωπαϊκών χωρών. Ακόμα κάνει λάθος να πιστεύει ότι μπορεί να μεταφέρει έναν πόλεμο μέσα στην Ευρώπη και το ΝΑΤΟ. Στις μέρες μας, ευτυχώς, υπάρχουν πολύ ισχυρές αποτρεπτικές δυνατότητες (εκτός από στρατιωτικές και οικονομικές και πολιτικές) που δεν θα επιτρέψουν να συμβεί κάτι τέτοιο. Υπ' όψιν ότι στο μέτωπο των πολιτικών και οικονομικών κυρώσεων δεν έχουμε δει τίποτα ακόμα.

Στις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποίησης τα ζητήματα της ισχύος έχουν γίνει πολύ σύνθετα και η αλληλεξάρτηση έχει πάρει απόλυτα καταναγκαστικό χαρακτήρα. Αυτό που διαδέχθηκε τον διπολισμό δεν είναι ένα πιο ελαστικό σύστημα διεθνούς κυριαρχίας, με περιθώρια για εθνικές πολιτικές και ειδικά επεκτατικού χαρακτήρα, αλλά ένα πολύ πιο απόλυτα αυστηρό και απaráβατο καθεστώς συνύπαρξης.

Οι επίσημες δηλώσεις Ερτογάν, που βλέπουν το φώς της δημοσιότητας καθημερινά, δίνουν την εντύπωση ότι πιστεύει πως «μπορεί να κάνει ότι θέλει». Να αυτοπροσδιοριστεί ελεύθερα μέσα στην νέα διεθνή πραγματικότητα. Πρόκειται για μια πολιτική εκτός τόπου και χρόνου. Μια πολιτική που οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στην διεθνή απομόνωση της Τουρκίας και στην τελική ήττα της πολιτικής Ερτογάν.

Ο μοναχικός δρόμος, της πλήρους αυτονόμησης της εξωτερικής πολιτικής, του απόλυτου αυτοπροσδιορισμού στη νέα διεθνή τάξη

πραγμάτων είναι εντελώς ανιστόρητος και λαθεμένος. Και οδηγεί μόνο σε εθνικές περιπέτειες και ήττες. (για όποιον τον επιλέγει).

Μήλιος Χρήστος